

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Stewardshipbeleid

Inhoud

Introductie	3
1. Engagement	4
2. Thematische engagement	5
3. Stemmen	11
4. Juridische procedures binnen ons stewardshipbeleid	12
5. Belangenconflicten	13
6. Begrippenlijst	13
7. Bronnenlijst	15

Introductie

Voor een goed pensioen is de premie die onze deelnemers en werkgevers betalen lang niet voldoende. Daarom belegt PFZW de pensioenpremie. Bij de keuze van haar beleggingen kijkt zij naar rendement en risico op de lange termijn. Door rekening te houden met factoren zoals klimaatrisico's, beoogt PFZW risico's beter te beheersen en stabiele resultaten voor haar deelnemers te realiseren.

Daarnaast wil PFZW bijdragen aan een meer duurzame wereld. Een goed pensioen is voor deelnemers meer waard in een leefbare wereld. En een leefbare wereld is weer belangrijk om koopkrachtige pensioenen op te bouwen.

“We willen onze deelnemers een pensioen bieden dat bijdraagt aan een leefbare wereld, waarbij de financiële ambitie voor ons centraal blijft staan.”

Stewardship is een kernonderdeel van het beleggingsbeleid van PFZW. Het gaat om de manier waarop zij invloed uitoefent op ondernemingen en markten om duurzame waarde te creëren voor haar deelnemers. Stewardship bestaat uit engagement, stemmen, het indienen van aandeelhoudersvoorstellen en, waar nodig, juridische procedures. Met deze instrumenten wil PFZW bijdragen aan verantwoord ondernemingsbestuur en toekomstbestendige markten.

Het doel van stewardship is tweeledig: enerzijds het beheersen van financiële risico's die voortkomen uit maatschappelijke en ecologische ontwikkelingen en anderzijds het bevorderen van positief gedrag en duurzaam bestuur bij ondernemingen. Door stewardship systematisch in te zetten, kan PFZW niet alleen bijdragen aan een robuust pensioen voor haar deelnemers, maar ook aan een leefbare wereld.

PFZW gebruikt haar invloed door met ondernemingen te spreken over haar verwachtingen op het gebied van klimaat, mens & gezondheid, natuur & biodiversiteit, mensenrechten en corporate governance. In dit document legt PFZW uit wat zij van ondernemingen verwacht voor deze vijf thema's, op welke manieren zij stewardship vormgeeft en hoe zij dit doeltreffend doet.

Wie doet wat?

PFZW is eigenaar van het stewardshipbeleid en besteedt de uitvoering van stewardship uit aan PGGM. Vanuit die rol is PGGM namens PFZW lid van relevante samenwerkingsverbanden. PFZW houdt als pensioenfonds, conform de Pensioenwet, altijd de eindverantwoordelijkheid.

In haar stewardshipbeleid betreft PFZW de relevante principes van de Nederlandse Corporate Governance Code en de Shareholders Rights Directive II (SRD II).

PFZW rapporteert jaarlijks over de stewardshipactiviteiten in het afgelopen verslagjaar.

1. Engagement

Engagement is het voeren van een langdurige en intensieve dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille en met marktpartijen en andere relevante stakeholders, zoals regelgevers, toezichthouders en sectororganisaties. Het doel is het realiseren van een vooraf vastgestelde (gedrags)verandering.

PFZW ziet engagement als een belangrijk instrument om bij te dragen aan een sterke en toekomstbestendige beleggingsportefeuille, bijvoorbeeld door waardevermeerdering en het beheersen van risico's. Tegelijkertijd is engagement gericht op het bevorderen van positieve maatschappelijke en milieueffecten en het beperken van negatieve effecten. Met engagement neemt PFZW actief haar verantwoordelijkheid als belegger door ondernemingen en marktpartijen aan te moedigen en te ondersteunen bij het verbeteren van hun duurzaamheidsprestaties.

1.1 Verschillende vormen van dialoog voor engagement

Engagement kan op verschillende manieren plaatsvinden, bijvoorbeeld schriftelijk via brieven of e mail, telefonisch in gesprekken of mondeling tijdens vergaderingen.

Afhankelijk van de zwaarte van het engagement wordt gekozen voor de wijze waarop een dialoog wordt gevoerd met de betreffende onderneming of marktpartij om de engagementdoelstellingen te bereiken.

Naast de reguliere dialoog met ondernemingen en marktpartijen treedt PFZW, waar nodig, ook in gesprek met andere relevante stakeholders. Dit betreft met

name maatschappelijke organisaties (NGO's), werknemersvertegenwoordigers en peers die ook aandeelhouder zijn. Deze gesprekken vinden plaats wanneer dit bijdraagt aan een beter inzicht in materiële risico's en kansen op het gebied van governance, klimaat, mensenrechten en andere duurzaamheidsfactoren.

1.2 Ondernemingsengagement en marktengagement

PFZW verwacht dat engagement plaatsvindt over de gehele portefeuille en maakt daarbij onderscheid tussen twee vormen van engagement:

1. Ondernemingsengagement

Dit is het voeren van een dialoog met ondernemingen en fondsen om vooraf bepaalde gedragsveranderingen te realiseren. PFZW zet engagement in op 'verbeteraars' of ondernemingen die potentie laten zien om een verbeteraar te worden.

Vooraf bij private beleggingen heeft PFZW vaak grotere belangen in de onderneming en daardoor meer invloed. Hier kan PFZW directe invloed uitoefenen om verbetering te bewerkstelligen.

Ook in de beleggingscategorieën waar PFZW geen directe aandeelhouder is, oefent zij invloed uit om ondernemingen te stimuleren hun activiteiten in lijn te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs. Zo kan PFZW bijvoorbeeld bij liquide krediet ook als obligatiehouder engagement voeren met de ondernemingen waarin zij belegt.

2. Systemisch engagement

Dit is het voeren van een dialoog met marktpartijen en andere relevante stakeholders, zoals regelgevers, toezichthouders, sectororganisaties en vermogensbeheerders, om de systemen die PFZW beïnvloeden te verbeteren.

Beide vormen van engagement zijn nauw met elkaar verbonden. De gezondheid en stabiliteit van markten en systemen bepalen immers in belangrijke mate de prestaties van individuele ondernemingen en daarmee van de totale PFZW portefeuille. Effectief stewardship vraagt daarom om inzet op beide niveaus: gerichte dialoog met ondernemingen én actieve betrokkenheid bij de ontwikkeling van goed functionerende markten.

2. Thematische engagement

Thematische engagementprogramma's hebben betrekking op klimaat, mens en gezondheid, natuur en biodiversiteit, mensenrechten en corporate governance.

Elk engagementprogramma bestaat uit verschillende engagementtrajecten, waarbij PFZW per traject bepaalt met welke ondernemingen zij engagement gaat voeren. Voor iedere onderneming of partij wordt een plan gemaakt waarin staan: de strategie, tijdslijnen, mijlpalen en een inschatting van de benodigde middelen, op basis van de omvang en ernst van het probleem.

2.1 Klimaat

De aandacht van PFZW voor het thema klimaat richt zich op de grote afnemers van fossiele brandstoffen, zoals elektriciteitsbedrijven en producenten met een hoge CO₂ voetafdruk. Ook deze ondernemingen vraagt PFZW ambitieuze transitiestrategieën te ontwikkelen om bij te dragen aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. PFZW richt zich daarbij op de volgende sectoren:

Nutsbedrijven

PFZW vraagt elektriciteitsondernemingen om bedrijfsbrede emissiereductiedoelstellingen vast te stellen. Op basis van het Net Zero Emissions scenario van het Internationaal Energieagentschap (IEA) wil PFZW dat de uitstoot van elektriciteitsopwekking tegen 2035 in ontwikkelde economieën en in 2040 in opkomende markten netto nul bereikt.

Materialen

PFZW verwacht van ondernemingen in de materialensector dat zij scope 1-, 2- en 3 emissiereductiedoelstellingen en een geloofwaardige transitiestrategie ontwikkelen die aansluiten bij het Klimaatakkoord van Parijs uit 2015. PFZW vraagt ondernemingen ook om doelstellingen te ontwikkelen om:

- het verbruik van hernieuwbare energie en elektriciteit te verhogen,
- meer gerecyclede of andere koolstofarme grondstoffen te gebruiken in plaats van fossiele grondstoffen,
- de verkoop van duurzame producten te vergroten.

Voedsel en landbouw

PFZW verwacht van ondernemingen in de voedselsector dat zij emissiereductiedoelen vaststellen voor scope 1, 2 en 3, in lijn met de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs. Daarnaast vraagt PFZW ondernemingen doelen te stellen om:

- de uitstoot van verwerking, productie en locaties te verminderen door energie efficiëntie en bedrijfsvoering te verbeteren,
- het gebruik van hernieuwbare energie te vergroten,
- samen te werken met belanghebbenden in de hele waardeketen voor systeem-brede actie.

Paris alignment

Om bij te dragen aan het verminderen van de wereldwijde broeikasgasuitstoot wil PFZW het percentage bedrijven in de portefeuille dat voldoet aan de criteria voor *Paris aligning* verhogen. Dit betekent dat PFZW met ondernemingen in gesprek gaat om hen aan te zetten tot:

- het vaststellen van een wetenschappelijk onderbouwde CO₂ reductiedoelstelling voor alle scope 1-, 2- en materiële scope 3 emissies;
- het rapporteren over alle scope 1-, 2- en materiële scope 3 emissies;
- het opstellen van een transitieplan om de reductiedoelen te realiseren en de bedrijfsvoering in lijn te brengen met netto nul in 2050.

Olie- en gasengagement

Van 2022 tot 2023 heeft PFZW een engagementprogramma geïmplementeerd voor beursgenoteerde olie- en gasondernemingen, waarbij zij ondernemingen in deze sector heeft aangemoedigd om investeringen in koolstofarme energie te versnellen. Elke beursgenoteerde olie- en gasonderneming die onvoldoende vooruitgang heeft geboekt bij het afstemmen op het Klimaatakkoord van Parijs, zou aan het einde van het programma worden verkocht.

Begin 2024 kondigde PFZW aan dat slechts zeven beursgenoteerde olie- en gasondernemingen nog belegbaar voor haar waren. Deze zeven ondernemingen (Cosan S.A., Galp Energia, Granuul Invest, Neste Oyj, OMV A.G., Raízen S.A. en Worley Limited) lopen voorop in de olie- en gassector. Zij werken aan het leveren of faciliteren van koolstofarme oplossingen, die consumenten helpen om af te stappen van fossiele brandstoffen. In de toekomst kan PFZW ook weer beleggen in andere olie- en gasbedrijven, zolang zij aantoonbaar vooruitgang boeken in hun transitie naar een lagere CO₂ uitstoot.

Samenwerkingsverbanden

Door samen te werken met gelijkgestemde vermogensbeheerders en pensioenfondsen vergroot PFZW de effectiviteit en het succes van haar engagement. PFZW neemt deel aan verschillende samenwerkingsinitiatieven via haar vermogensbeheerder PGGM.

- **Climate Action 100+**
Climate Action 100+ is een samenwerkingsinitiatief voor engagement, bestaande uit meer dan 600 institutionele beleggers, gericht op 169 van 's werelds grootste uitstoters van broeikasgassen. Het doel is bedrijven aan te moedigen zich te richten op de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. PGGM neemt hier namens PFZW actief aan deel.

- **Eumedion**

Eumedion is het platform voor institutionele beleggers dat zich inzet voor goed ondernemingsbestuur en duurzaamheid. PFZW doet hier, samen met andere grote Nederlandse institutionele beleggers, actief aan mee.

- **Net Zero Engagement Initiative**

De Net Zero Engagement Initiative is een samenwerkingsinitiatief voor engagement, voortbouwend op Climate Action 100+, dat zich richt op de grootste afnemers van fossiele brandstoffen. Het bestaat uit meer dan 100 beleggers die in gesprek gaan met 160 bedrijven. PGGM neemt hier namens PFZW aan deel.

2.2 Mens en gezondheid

PFZW richt haar engagement op dit thema op het aanmoedigen van ondernemingen om medicijnen beschikbaar en toegankelijk te maken en te houden, de betaalbaarheid te waarborgen en rekening te houden met toegangsuitdagingen. Dit geldt niet alleen in ontwikkelingslanden, maar ook in rijkere landen waar de kosten van de gezondheidszorg stijgen. Ervoor zorgen dat geneesmiddelen voor iedereen toegankelijk zijn, vormt de kern van de stewardshipactiviteiten van PFZW op dit thema.

PFZW ondersteunt al jaren de Access to Medicine Index en blijft een actieve stem in de beleggersgemeenschap over dit onderwerp. Via haar langdurige engagementprogramma pleit PFZW ervoor dat farmaceutische ondernemingen uitgebreide toegangsstrategieën ontwikkelen. PFZW verwacht dat zij hun prijsbeleid afstemmen op het lokale inkomensniveau, verder gaan dan ad hoc donaties en overgaan op duurzamere oplossingen die de beschikbaarheid van essentiële medicijnen vergroten.

Vooruitkijkend werkt PFZW samen met ondernemingen om duidelijke langetermijndoelen vast te stellen die niet alleen het aantal behandelde patiënten meten, maar ook de impact in de praktijk, zoals geredde levens of verlengde levensjaren. Daarnaast is PFZW van mening dat ondernemingen

hun verplichtingen op het gebied van toegang tot gezondheidszorg moeten koppelen aan de beloning van bestuurders. Het koppelen van beloning aan zinvolle doelen in de gezondheidszorg zorgt ervoor dat de leiding van het bedrijf verantwoordelijk blijft voor het leveren van positieve resultaten op de lange termijn.

2.3 Natuur & biodiversiteit

PFZW zet zich in om het dringende probleem van biodiversiteits- en natuurverlies aan te pakken. PGGM dringt er namens PFZW bij ondernemingen op aan om doelen en strategieën te implementeren die hun bijdrage aan de achteruitgang van de natuur en de biodiversiteit minimaliseren. Deze strategieën moeten worden afgestemd op hun specifieke bedrijfsmodellen en op de doelstellingen van het Kunming Montreal Global Biodiversity Framework.

De inspanningen van PFZW op het gebied van engagement worden gedreven door de overtuiging dat het behoud van biodiversiteit niet alleen cruciaal is voor het milieu, maar ook gunstig is voor de duurzaamheid van ondernemingen op de lange termijn.

PFZW verwacht van de ondernemingen waarin zij belegt dat zij negatieve effecten minimaliseren door natuurbehoud in hun strategieën te verankeren. Dit omvat het toepassen van duurzame praktijken zoals hulpbronnefficiëntie, circulair ontwerp en duurzame inkoop. Naast het minimaliseren van hun ecologische voetafdruk, moedigt PFZW ondernemingen aan om hun positieve effect op de natuur te vergroten, onder meer door regeneratieve landbouwpraktijken toe te passen. PFZW richt haar engagementinspanningen op natuur en biodiversiteit voornamelijk op de voedsel- en landbouwsector en de materialensector.

De engagementactiviteiten van PFZW richten zich op wetenschappelijk onderbouwde oorzaken van natuur- en biodiversiteitsverlies, met name:

- verandering van land- en zeegebruik,
- directe exploitatie van de natuur,
- vervuiling.

Binnen het engagementprogramma identificeert PFZW risicovolle ondernemingen die met hun bedrijfsactiviteiten bijdragen aan deze oorzaken van natuur- en biodiversiteitsverlies. PFZW maakt gebruik van meerdere gegevensbronnen, waaronder commerciële providers en benchmarks van derden, om prioriteit te geven aan engagement met ondernemingen in sectoren met een hoog risico waarvoor geen passend beleid bestaat.

Samenwerkingsverbanden

Door samen te werken met gelijkgestemde vermogensbeheerders en pensioenfondsen vergroot PFZW de effectiviteit en het succes van haar engagement. PFZW neemt deel aan verschillende samenwerkingsinitiatieven via haar vermogensbeheerder PGGM.

- **Investor Policy Dialogue on Deforestation (IPDD)**

IPDD is een door beleggers geleid initiatief voor engagement met overheden, met als doel ontbossing te stoppen in enkele van 's werelds meest biodiverse en koolstofopnemende ecosystemen. Het omvat gesprekken met overheden, onder andere in Brazilië en Indonesië. PGGM neemt hier namens PFZW actief aan deel.

- **Nature Action 100+**

Als onderdeel van Nature Action 100+, een wereldwijd engagementinitiatief van beleggers, werkt PGGM namens PFZW samen om ondernemingen in belangrijke sectoren te betrekken die cruciaal zijn om het verlies aan biodiversiteit tegen 2030 om te buigen.

2.4 Mensenrechten

Ondernemingen hebben de verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren als onderdeel van hun bredere inzet voor duurzame en ethische praktijken. Als langetermijnbelegger verwacht PFZW van de ondernemingen waarin zij belegt dat zij proactief mensenrechtenrisico's binnen hun activiteiten en toeleveringsketens identificeren, voorkomen en aanpakken.

De engagementaanpak van PFZW voor mensenrechten is gebaseerd op de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs) en de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen (OESO richtlijnen), die de wereldwijde standaard vormen voor de verantwoordingsplicht van ondernemingen. Door mensenrechtenoverwegingen in bedrijfsstrategieën te integreren, kunnen ondernemingen financiële en reputatierisico's beperken en tegelijkertijd bijdragen aan een rechtvaardiger en veerkrachtiger wereldeconomie.

Engagement met betrekking tot mensenrechten is niet beperkt tot specifieke sectoren. Afhankelijk van het onderwerp en de context is er echter een sterkere focus op sectoren met een hoog risico. Zo richt de samenwerking via het Platform Living Wage Financials zich op de sectoren kleding en schoeisel, voeding, landbouw en detailhandel.

Ondernemingen waarin PFZW belegt kunnen ook activiteiten hebben in conflictgebieden. In conflictsituaties gelden verhoogde risico's op schendingen van mensenrechten. PFZW vindt het belangrijk dat ondernemingen extra aandacht hebben voor het respecteren van mensenrechten in hoog risicogebieden. Dat is in lijn met internationale normen, zoals de UNDP *Guide on Heightened Human Rights Due Diligence for Business in Conflict Affected Contexts*.

Sinds 2024 heeft PFZW een specifiek engagementprogramma gericht op ondernemingen die mogelijk (direct of indirect) actief zijn in door conflict getroffen en hoog risicogebieden (Conflict Affected and High Risk Areas, CAHRA's). Van deze ondernemingen verwacht PFZW dat zij een uitgebreidere mensenrechten due diligence uitvoeren, passend bij de verhoogde risico's in deze gebieden. Dit houdt in dat deze ondernemingen extra zorgvuldig en grondig onderzoek moeten doen naar mensenrechtenrisico's en gepaste maatregelen moeten nemen.

Dit programma is tijdsgebonden en kent duidelijke (tussen)stappen. PFZW verkoopt belangen in ondernemingen die onvoldoende (tijdig) maatregelen nemen of onvoldoende gehoor geven aan verzoeken om informatie te verstrekken en/of verbeteringen door te voeren.

Samenwerkingsverbanden

Door samen te werken met gelijkgestemde vermogensbeheerders en pensioenfondsen vergroot PFZW de effectiviteit en het succes van haar engagement. PFZW neemt deel aan verschillende samenwerkingsinitiatieven via haar vermogensbeheerder PGGM.

- **Platform Living Wage Financials (PLWF)**

Als lid van het Platform Living Wage Financials (PLWF) voert PGGM, namens PFZW, gezamenlijk engagement uit met gelijkgestemde partners. In de afgelopen jaren heeft het platform een reeks bedrijven in de kleding-, landbouw- en voedingssector geëvalueerd die een aanzienlijke invloed hebben op leefbaar loon en leefbaar inkomen. Hoewel de beoordelingsmethodiek per sector verschilt, richt het engagement van PLWF zich op het verbeteren van beleid, stakeholderdialog, impactmeting, actieplannen, prestatie monitoring en herstelmaatregelen met betrekking tot leefbaar loon en inkomen. De uitkomsten van deze evaluaties laat PFZW meewegen in haar stembeslissingen.

2.5 Corporate governance

Corporate governance is essentieel om waardecreatie op de lange termijn te waarborgen en de belangen van de deelnemers van PFZW te beschermen. PFZW gaat in gesprek met ondernemingen om robuuste governancepraktijken te bevorderen die aansluiten bij haar fiduciaire plicht.

Effectieve governancestructuren helpen risico's in relatie tot onethisch gedrag, gebrek aan transparantie en ontoereikend toezicht te beperken, wanneer deze een aanzienlijke invloed kunnen hebben op de aandeelhouderswaarde en de veerkracht van ondernemingen. Bovendien zijn goed bestuurde ondernemingen beter gepositioneerd om ecologische en sociale uitdagingen aan te gaan en bij te dragen aan duurzame bedrijfspraktijken en prestaties op lange termijn.

De aanpak van PFZW voor governance engagement is gebaseerd op internationaal erkende principes en normen, zoals het UN Global Compact, de OESO richtlijnen en de Nederlandse Corporate Governance Code. Deze kaders benadrukken transparantie, verantwoordingsplicht en betrokkenheid van belanghebbenden als sleutelementen van goed ondernemingsbestuur.

PFZW pleit voor sterke governancepraktijken om de stabiliteit en duurzaamheid van haar beleggingen op lange termijn te verbeteren. Zo beschermt zij de waarde van de pensioenen van haar deelnemers. Naarmate de wereldwijde regelgeving evolueert, helpt het vasthouden aan goede governancepraktijken ondernemingen veerkrachtig en aanpasbaar te blijven.

PFZW verwacht van ondernemingen dat zij zich houden aan hoge normen op het gebied van corporate governance. Zij laat zich daarbij leiden door de principes van de Nederlandse Corporate Governance Code. De belangrijkste aandachtsgebieden van PFZW zijn de onafhankelijkheid van de raad van bestuur, diversiteit, beloning van bestuurders, betrokkenheid van belanghebbenden en risicobeheer.

2.6 Internationale Normen Screening (INS) en engagement

Naast eerdergenoemde vormen van engagement kan PFZW ad hoc engagement voeren met ondernemingen die ernstige negatieve impact hebben veroorzaakt op samenleving en/of milieu. Om te bepalen wat ernstige negatieve impact is, volgt PFZW de volgende internationale normen:

- de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen (OESO richtlijnen);
- de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's);
- de UN Global Compact (UNGC).

Dit betekent dat PFZW de totale beleggingsportefeuille screent op mogelijke risico's op mensenrechtenschendingen.

- Bedrijven met een score 'zeer ernstig' horen niet thuis in de portefeuille van PFZW; daarin belegt zij niet.
- Voor bedrijven met een score 'ernstig' maakt PFZW onderscheid naar de omvang van de onderneming binnen de portefeuille.

Voor relatief grote ondernemingen kiest PFZW ervoor om via engagement het gedrag van deze ondernemingen te verbeteren.

Mogelijke negatieve effecten op benadeelden worden meegewogen in de gesprekken met een onderneming. Dat is onderdeel van de afspraken die PFZW met haar uitvoeringsorganisatie heeft gemaakt over de invulling van engagement. Waar relevant vraagt PFZW ondernemingen om binnen korte tijd te zorgen voor herstel van schade bij de betrokken belanghebbenden én om maatregelen te nemen om deze schade in de toekomst te voorkomen, zoals voorgeschreven in de OESO richtlijnen en de UNGP's.

PFZW blijft belegd in deze bedrijven indien zij ervan overtuigd is dat haar engagementactiviteiten tot verbetering kunnen leiden. Voor de vele kleine bedrijven met een score 'ernstig' wegen de extra inspanningen van engagement niet op tegen de verwachte meerwaarde. In deze bedrijven wil PFZW dus niet langer beleggen.

Wanneer PFZW ervoor kiest om haar invloed in te zetten, maakt pensioenuitvoeringsorganisatie PGGM een tijdsgebonden stappenplan. Als er dan nog onvoldoende verbetering plaatsvindt, verkoopt PFZW de belegging.

Wanneer de risico's zeer groot zijn en/of PFZW verwacht te weinig invloed te hebben, verkoopt zij de betreffende belegging.

Meer informatie over de INS screening is te vinden in het PFZW mensenrechtenbeleid en in de Implementatie OESO richtlijnen PFZW.

3. Stemmen

Het stemmen tijdens aandeelhoudersvergaderingen (AVA's) van beursgenoteerde ondernemingen is een van de belangrijkste rechten van een aandeelhouder. Stemmen is een cruciaal middel om invloed uit te oefenen op hoe en door wie een onderneming wordt geleid. Bovendien hebben aandeelhouders in verschillende markten het recht om (niet bindende) voorstellen in te dienen.

Om richting te geven aan haar stemgedrag werkt PFZW samen met haar vermogensbeheerder PGGM om stemrichtlijnen te ontwikkelen. Deze richtlijnen zijn de basis voor hoe PFZW stemt op aandeelhoudersvergaderingen.

Onze werkwijze

Stemmen bij AVA's is voor PFZW een fundamentele basis om als aandeelhouder invloed uit te oefenen op de ondernemingen waarin zij belegt. Vanwege het grote aantal AVA's wordt het grootste deel van het stemmen geautomatiseerd. PFZW doet dit op basis van de aanbevelingen van Glass Lewis, haar dienstverlener bij het stemmen via volmacht.

Stemmen over aandeelhoudersvoorstellen met betrekking tot duurzaamheid wordt echter veelal handmatig beoordeeld, zodat rekening kan worden gehouden met de uiteenlopende onderwerpen.

Hoe we stemmen

De uitvoering van het stembelief besteedt PFZW uit aan haar uitvoeringsorganisatie PGGM. De stemrichtlijnen geven richting bij operationele besluiten, zoals:

- de benoeming van externe accountants,
- herbenoemingen van bestuurders,
- beloningsstructuren,
- kapitaalstructuren,
- aandeelhoudersvoorstellen,
- duurzaamheid en andere relevante onderwerpen.

De richtlijnen zijn ontwikkeld in lijn met Nederlandse wet- en regelgeving, de Nederlandse Corporate Governance Code en internationale standaarden zoals de OESO richtlijnen, de Eumedion Stewardship Code en de ICGN Stewardship Principles.

Een belangrijk uitgangspunt is dat de richtlijnen de duurzaamheidsdoelen van PFZW ondersteunen, met bijzondere aandacht voor haar focusthema's. Elk jaar worden de stemrichtlijnen geactualiseerd en gepubliceerd op een publiek toegankelijke website. Op deze manier zorgt PFZW ervoor dat haar stembelief effectief, transparant, verantwoord en gericht is op het behalen van zowel financiële als duurzame doelen voor haar pensioendeelnemers.

Transparantie is essentieel voor de manier waarop PFZW haar stemrecht uitoefent. Daarom worden al haar stemmen openbaar gemaakt op deze website.

3.1 Aandeelhoudersvoorstellen

PFZW ziet het indienen van aandeelhoudersvoorstellen als een belangrijk middel om verandering bij ondernemingen te bewerkstelligen, maar zet dit alleen in na voorafgaande dialoog met de onderneming.

3.2 Escalatie

PFZW gaat in gesprek met ondernemingen om belangrijke duurzaamheidskwesties positief te beïnvloeden. Wanneer ondernemingen er niet in slagen om binnen een redelijke termijn voldoende vooruitgang te boeken of aan de verwachtingen te voldoen, is escalatie noodzakelijk.

Het primaire doel van escalatie is om de druk op ondernemingen op te voeren zodat zij hun verplichtingen nakomen en hun prestaties verbeteren, vooral wanneer de initiële engagement niet het gewenste resultaat oplevert. Hiermee draagt PFZW bij aan de bescherming van de belangen van het pensioen van haar deelnemers en zorgt zij ervoor dat ondernemingen verantwoordelijk worden gehouden voor hun acties, met het oog op duurzame waardecreatie.

De escalatie bij PFZW verloopt volgens een gestructureerde, maar flexibele aanpak. De te nemen maatregelen zijn afhankelijk van het thematische programma, de reactie van de onderneming en de aard van het probleem. De belangrijkste escalatiemethoden die PFZW gebruikt zijn:

- samenwerking met andere beleggers via engagementcoalities;
- vertrouwelijke brieven van beleggers;
- stemmen op jaarlijkse algemene vergaderingen (AVA's);
- het indienen of mede indienen van een aandeelhoudersvoorstel;
- openbare verklaringen;
- collectieve aandeelhoudersprocedures;
- juridische procedures opstarten in lijn met de doelen van engagement;
- desinvesteren.

4. Juridische procedures binnen ons stewardshipbeleid

Naast stemmen, engagement en het indienen van aandeelhoudersvoorstellen kan PFZW juridische stappen zetten wanneer dat nodig is. Dit doet zij om haar rechten te beschermen en duurzaam bestuur te bevorderen.

PFZW kan bijvoorbeeld een juridische procedure starten om een schadevergoeding te vragen van een bedrijf waarin wordt belegd. Meestal gebeurt dit als er schade is ontstaan door beslissingen of handelen van het management van de onderneming. PFZW kan dan meedoen aan een collectieve rechtszaak (class action) als (mede)eiser.

Door actief betrokken te zijn bij juridische procedures wil PFZW niet alleen schade verhalen, maar ook bedrijven aansporen om zich beter te houden aan afspraken over governance of duurzaamheidsstandaarden.

5. Belangenconflicten

PFZW handelt bij haar beleggingsactiviteiten in het belang van haar deelnemers. Daarbij kunnen zich situaties voordoen waarin (potentiële) belangenconflicten ontstaan bij engagement- en stemactiviteiten.

PFZW onderkent het belang van een zorgvuldige omgang met dergelijke belangenconflicten en heeft procedures en processen om deze te beheersen. PFZW zorgt ervoor dat deze belangenconflicten worden geïdentificeerd, beheerst en ondervangen.

Jaarlijks legt PFZW in het jaarverslag en in het stewardshiprapport verantwoording af over de toepassing van het engagement- en stembeleid.

6. Begrippenlijst

CAHRA

Conflict Affected High Risk Areas (CAHRA) verwijst naar regio's die worden gekenmerkt door gewapende conflicten, politieke instabiliteit, mensenrechtenschendingen of zwak bestuur. Ondernemingen die actief zijn in of inkopen bij CAHRA's moeten verscherpte due diligence uitvoeren om juridische, financiële en reputatierisico's te beperken.

CO₂ (emissies)

Als PFZW het heeft over CO₂ (emissies) bedoelt zij bijna altijd CO₂ equivalenten (CO₂e). Het broeikaseffect van de overige broeikasgassen is omgerekend naar een CO₂ equivalent om inzicht te geven in het totale effect. CO₂ equivalenten omvatten alle broeikasgassen zoals erkend in het Kyoto protocol: kooldioxide, methaan, distikstofoxide, fluorkoolwaterstoffen, perfluorkoolstoffen en zwavelhexafluoride.

Duurzaam

In de kern is 'duurzaam' een bepaalde staat die langdurend kan aanhouden. In de context van een duurzame wereld duidt duurzaam op een wereld die zich ontwikkelt naar of bijdraagt aan een economische, sociale en milieuvriendelijke toekomst voor de aarde en voor huidige en toekomstige generaties. PFZW concretiseert deze definitie door haar te koppelen aan de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties. PFZW gebruikt het SDG raamwerk als raamwerk voor duurzaamheid.

Duurzame of leefbare wereld

Een wereld waarin de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals) van de Verenigde Naties zijn bereikt.

ESG

Engelse afkorting voor *Environmental, Social and Governance*. In het Nederlands staat dit voor milieu, mens en goed bestuur.

Engagement

Het voeren van een constructieve dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille of met marktpartijen zoals regelgevers, toezichthouders en brancheorganisaties. Het doel van deze dialoog is het realiseren van een vooraf bepaalde (gedrags)verandering.

Goede oude dag of goed pensioen

Een goed pensioen of een goede oude dag betekent dat deelnemers hun oude dag kunnen doorbrengen met financiële zekerheid, kwaliteit van leven, maatschappelijke betrokkenheid en de mogelijkheid om van hun pensioen te genieten in een leefbare wereld.

Klimaatakkoord van Parijs (Paris alignment)

Paris alignment verwijst naar het in lijn brengen van broeikasgasemissies met de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot minder dan 2 graden en te streven naar maximaal 1,5 graden. In de portefeuille bepaalt PFZW of bedrijven hieraan voldoen op basis van de criteria van het Net Zero Investment Framework 2.0 (NZIF 2.0). Bedrijven of managers die ten minste een kortetermijnreductiedoelstelling hebben, rapporteren over hun emissies en een plan hebben om deze reductie te realiseren, classificeert PFZW als Paris alignment.

Klimaatverandering

Een verandering van het klimaat die direct of indirect wordt toegeschreven aan menselijke activiteit die de samenstelling van de mondiale atmosfeer verandert en die een aanvulling vormt op de natuurlijke klimaatvariabiliteit die wordt waargenomen over vergelijkbare tijdsperioden.

Langetermijn waardecreatie

Waarde creëren op de lange termijn. PFZW is ervan overtuigd dat dit alleen mogelijk is indien risico, rendement en duurzaamheid allemaal worden meegenomen in beleggingskeuzes.

Net zero

Net zero (netto nul) betekent dat de totale wereldwijde uitstoot van alle broeikasgassen minus de totale verwijderde broeikasgassen uitkomt op maximaal nul. In het Klimaatakkoord van Parijs is afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder 2°C en te streven naar een maximale temperatuurstijging van 1,5°C. De wereldwijde uitstoot moet tegen 2050 netto nul zijn om het doel van 1,5°C te halen.

Scope 1, 2 en 3

De CO₂ voetafdruk van een onderneming is onder te verdelen in scope 1, 2 en 3. PFZW volgt hierbij de definitie van het Greenhouse Gas Protocol (GHGP):

- Scope 1: directe uitstoot uit eigen bronnen of middelen binnen het beheer van de onderneming.
- Scope 2: indirecte uitstoot door de opwekking van ingekochte of verbruikte energie.
- Scope 3: indirecte uitstoot afkomstig van de rest van de waardeketen.

SDG

Sustainable Development Goals (SDG's) zijn de 17 doelen die de Verenigde Naties hebben gesteld en die zij voor 2030 willen bereiken.

Stewardship

Stewardship omvat het direct en indirect invloed uitoefenen op ondernemingen en fondsen waarin wordt belegd. Dit omvat engagement (constructieve dialoog), het gebruik van stemrechten bij aandeelhoudersvergaderingen, het indienen van aandeelhoudersvoorstellen en, indien nodig, juridische procedures als aandeelhouder (shareholder litigation).

7. Bronnenlijst

- OECD (2023), *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>.
- PFZW (2025), *Duurzaam Beleggingsbeleid*.
- PFZW (2025), *Global Voting Guidelines 2025*.
- PFZW (2024), *Implementatie OESO richtlijnen PFZW*.
- PFZW (2025), *PGGM Proxy Voting Records*.
- PFZW (2026), *Mensenrechten*.
- UN Global Compact United Nations. (n.d.). *The Ten Principles of the UN Global Compact*. United Nations Global Compact.
- UN Human Rights Council (2011), *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework (A/HRC/17/31)*.

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Pensioenfonds Zorg en Welzijn

Noordweg Noord 150

Postbus 117, 3700 AC Zeist

[pfzw.nl](https://www.pfzw.nl)

705207 april 2026